JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

NA. 12 YA 1995

NAKUBALI,

....

Rais

13-7-95

SHERIA ya kufanya mabadiliko katika Katiba ya Jamhuri ya Muungano ili kufafanua masharti yahusuyo viongozi wakuu nchini, kuweka misingi ya maadili katika Utumishi wa Umma na mambo mengine yanayohusiana na hayo.

[......................................]

IMETUNGWA na Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Jina la Sheria na tarehe ya kuanza kutumika

1.—(1) Sheria hii iitwe Sheria ya Mabadiliko ya Kumi na Mbili katika Katiba ya Nchi, ya mwaka 1995.

(2) Sheria hii itaanza kutumika siku ambayo Rais ataiteua kwa kutoa tangazo katika *Gazeti la Serikali.*

Matumizi Sheria

2. Sheria hii itatumika Tanzania Bara, na Tanzania Zanzibar.

Kufanya mabadiliko katika Katiba

3. Masharti ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, ya mwaka 1977 (ambayo katika ibara zifuatazo za sheria hii itatajwa tu kwa kifupi kama "Katiba"), yanabadilishwa kwa namna ilivyoelezwa katika ibara za sheria hizi zifuatazo.

Kufanya mabadiliko katika ibara ya 46A

4. Ibara ya 46A ya Katiba inafanyiwa mabadiliko katika ibara ndogo ya (2) ya ibara hiyo:—

(a) Kwa kuifuta aya ya (a) na kuweka badala yake aya ifuatayo:—

"(a) ametenda vitendo ambayo kwa jumla vinaivunja Katiba au Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma;"

Kuweka ibara mpya ya 46B

5. Katiba inafanyiwa mabadiliko kwa kuweka mara baada ya ibara ya 46A ibara mpya ifuatayo:—

"Wajibu wa Viongozi Wakuu wa Vyombo vya Mamlka ya Utendaji kudumisha Muungano.

46B.—(1) Bila ya kuathiri wajibu wa kila raia uliotajwa katika ibara ya 28 ya Katiba hii, viongozi wakuu wa vyombo vyenye mamlaka ya utendaji katika Jamhuri ya Muungano vilivyotajwa katika ibara ya 4 ya katiba hii, watawajibika, kila mmoja wao katika kutekeleza madaraka aliyopewa kwa mujibu wa katiba hii au katiba ya Zanzibar, 1984, kuhakikisha kuwa analinda kuimarisha na kudumisha umoja wa Jamhuri ya Muungano.

(2) Kwa madhumuni ya masharti ya ibara ndogo ya (1), kila mmojawapo wa viongozi wakuu wa vyombo vyenye mamlaka ya utendaji katika Jamhuri ya Muungano kabla ya kushika madaraka yake kwa mujibu wa katiba hii ataapa kuitetea na kudumisha umoja wa Jamhuri ya Muungano kwa mujibu wa Katiba hii.

(3) Viongozi wakuu wanaohusika na masharti ya ibara hii:—

(a) Rais wa Jamhuri ya Muungano;

(b) Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano;

(c) Rais wa Zanzibar, na

(d) Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano.

Kufanya mabadiliko katika ibara ya 50A

6. Ibara ya 50 ya Katiba inafanyiwa mabadiliko katika ibara ndogo ya (3) ya ibara hiyo kwa kuifuta aya ya (b) na kuweka badala yake aya ifuatayo:—

"(b) ametenda vitendo ambavyo kwa jumla vinaivunja Katiba au Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma;"

Kufanya mabadiliko katika ibara ya 53A

7. Ibara ya 53A ya Katiba inafanyiwa mabadiliko katika ibara ndogo ya (2) ya ibara hiyo kwa kuifuta aya ya (a) na kuweka badala yake aya ifuatayo:—

"(a) haina uhusiano na utekelezaji wa majukumu ya Waziri Mkuu kwa mujibu wa ibara ya 52 ya Katiba, wala hakuna madai kwamba Waziri Mkuu amevunja Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma;"

Kufanya mabadiliko katika katiba ibara ya 57 (2)

8. Ibara ya 57 ya Katiba inafanyiwa mabadiliko katika ibara ndogo ya (2) kwa kuongeza mara tu baada ya aya (f) aya ifuatayo:—

"(g) Iwapo Baraza la Maadili linatoa uamuzi unaothibitisha kwamba amevunja sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma;".

Kufanya mabadiliko katika ibara ya 66

9. Ibara ya 66 ya Katiba inafanyiwa mabadiliko katika ibara ndogo ya (1) katika aya ya (b) kuondoa maneno "Wabunge wanawake ambao watakuwa ni asilimia kumi na tano", na kuweka badala yake maneno "Wabunge wanawake wasiopungua asilimia kumi na tano".

Kufanya mabadiliko katika ibara ya 67

10. Ibara ya 67 ya Katiba inafanyiwa mabadiliko katika ibara ndogo ya (2) kwa kufuta aya ya (d) na kuweka badala yake aya ifuatayo:—

"(d) ikiwa katika kipindi cha miaka mitano kabla ya tarehe ya Uchaguzi Mkuu amepata kuhukumiwa na kupewa adhabu ya kifungo kwa kosa linaloambatana na utovu wa uaminifu au kwa kuvunja sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma;"

kuweka ibara ya 69

11. Katiba inafanyiwa mabadiliko kwa kuweka mara tu baada ya ibara ya 68 ibara mpya ifuatayo:—

"Tamko rasmi la Wabunge kuhusu maadili ya Viongozi

69.—(1)Kila Mbunge atatakiwa kabla ya kumalizika siku thelathini tangu aapishwe kushika madaraka yake kama Mbunge kuwasilisha kwa Spika nakala mbili za tamko rasmi kwamba yeye hajapoteza sifa za uchaguzi kwa mujibu wa masharti ya aya ya (d) ya ibara ndogo ya (2) ya ibara ya 67.

(2) Tamko rasmi linalotakiwa kuwasilishwa kwa Spika kwa mujibu wa masharti ya ibara hii litatolewa kwa kutumia fomu maalum itakayowekwa kwa mujibu wa Sheria iliyotungwa na Bunge.

(3) Spika atawasilisha kwa Kamishna wa Maadili nakala moja ya kila tamko rasmi lililowasilishwa kwake kwa mujibu wa masharti ya ibara hii.

(4) Katika ibara hii na katika ibara ya 70 na ya 84 "Kamishna wa Maadili maana yake ni Kamishna aliyeteuliwa kuwa kiongozi wa Sekretarieti ya Maadili iliyotajwa katika ibara ya 132 ya Katika hii."

Kuweka ibara ya 70

12. Katiba inafanyiwa mabadiliko kwa kuweka mara tu baada ya ibara ya 69 ibara mpya ifuatayo:—

"Wabunge kutoa taarifa ya mali

70.—(1) Kila Mbunge atatakiwa kuwasilisha kwa Spika nakala mbili za taarifa rasmi ya maelezo ya mali yake na kadri itakavyokuwa, mali ya mke au mume wake. Taarifa itatolewa kwa kutumia fomu maalum itakayowekwa kwa mujibu wa Sheria iliyotungwa na Bunge na itatolewa mara kwa mara kama itakavyoagizwa na Sheria hiyo.

(2) Spika atawasilisha kwa Kamishna wa Maadili nakala moja ya kila taarifa rasmi iliyowasilishwa kwake kwa mujibu wa masharti ya ibara hii.

(3) Bunge laweza kutunga Sheria kwa ajili ya kuweka masharti kwa makusudi ya kusimamia hifadhi ya taarifa ya mali iliyowasilishwa na Mbunge kwa mujibu wa masharti ya

ibara hii, na kuhakikisha kwamba watu wasioruhusiwa au wasiohusika hawapati nafasi ya kuona taarifa ya mali wala kujua yaliyomo katika taarifa ya mali.

Kufanya mabadiliko katika ibara ya 71

13. Ibara ya 71 ya Katiba inafanyiwa mabadiliko katika ibara ndogo ya (1) ya ibara hiyo kwa kuifuta aya ya (d) na kuweka badala yake aya ifuatayo:

"(d) ikiwa itathibitishwa kwamba amevunja masharti ya Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma;".

Kuweka upya ibara ya 72

14. Ibara ya 72 ya Katiba inafutwa na badala yake kutakuwa na ibara mpya ifuatayo:—

"**72.** Iwapo mtu yeyote **mwenye madaraka katika utumishi** wa serikali, **madaraka ya** aina iliyotajwa katika ibara ya 67(2) (g) ataamua:—

(a) kuwa mgombea uchaguzi wa Rais au wa nafasi nyingine yoyote chini ya Katiba hii.

(b) kugombea uongozi wa ngazi yoyote katika chama cha siasa kinyume na masharti ya ajira.

mtu huyo atahesabiwa kuwa utumishi wake umekoma tangu tarehe yake ya kuwa mgombea uchaguzi au ya kugombea uongozi katika chama cha siasa."

Kufanya mabadiliko katika ibara ya 84

15. Ibara ya 84 ya Katiba inafanyiwa mabadiliko:—

(a) kwa kuweka mara tu baada ya ibara ndogo ya (2) ibara ndogo zifuatazo:

"(3) Mtu yeyote atakayechaguliwa kuwa Spika atatakiwa, kabla ya kumaliza siku kumi na tano tangu kuchaguliwa kwake, kuwasilisha kwa Rais tamko rasmi kwamba hajapoteza sifa za uchaguzi kwa mujibu wa masharti ya aya ya (d) ya ibara ndogo ya (2) ya ibara ya 67. Tamko hilo litatolewa kwa kutumia fomu maalum itakayowekwa kwa mujibu wa sheria iliyotungwa na Bunge.

"(4) Rais atawasilisha kwa Kamishna wa Maadili nakala moja ya kila tamko rasmi lililowasilishwa kwake kwa mujibu wa masharti ya ibara ndogo ya (3) ya ibara hii.

"(5) Spika atatakiwa kuwasilisha kwa Rais nakala mbili za taarifa rasmi ya maelezo ya mali za huyo Spika na, kadri itakavyokuwa, mali ya mke au mume wake. Spika atatoa taarifa hiyo kwa kutumia fomu maalum iliyowekwa kwa ajili hiyo kwa mujibu wa Sheria iliyotungwa na Bunge na atatoa taarifa ya namna hiyo mara kwa mara kadri itakavyoagiza Sheria hiyo.

"(6) Masharti ya ibara ndogo ya (2) na ya (3) ya ibara ya 70 yatatumika pia, kwa kadri itakavyowezekana, kwa taarifa ya mali yoyote itakayotolewa na Spika, kwa mujibu wa masharti ya ibara hii.

(b) Katika ibara ndogo ya (7) kwa kuingiza mara baada ya aya ya (d) aya zifuatazo:

(e) ikiwa mtu huyo atashindwa kuwasilisha kwa Rais tamko rasmi kwa mujibu wa masharti ya ibara ndogo ya (3) ya ibara hii; au

(f) ikiwa mtu huyo atapatikana na hatia kwa kosa la kutoa habari za uwongo, kwa kiapo kinyume cha sheria ya Kanuni ya Jinai, kuhusu tamko rasmi lolote lililotolewa kwa mujibu wa masharti ya ibara ndogo ya (3) ya ibara hii; au

(g) ikiwa mtu huyo atashindwa kuwasilisha kwa Rais taarifa ya mali kwa mujibu wa masharti ya ibara ndogo ya (5) ya ibara hii kabla ya kumalizika muda uliowekwa kwa ajili hiyo kwa mujibu wa Sheria iliyotungwa na Bunge;

(h) ikiwa itathibitika kuwa mtu huyo amevunja masharti ya Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma;".

Kuweka ibara mpya ya 96

16. Ibara ya 96 ya katiba inafutwa na badala yake kutakuwa na ibara mpya ifuatavyo:—

Kamati za Bunge

96.—(1) Bunge laweza kuunda Kamati za Bunge za namna mbalimbali kadri litakavyoona inafaa kwa ajili ya utekelezaji bora wa madaraka yake.

(2) Kanuni za Bunge zaweza kufafanua muundo, shughuli na taratibu za Bunge zitakazoundwa kwa mujibu wa masharti ya ibara hii".

Kufanya mabadiliko katika ibara ya 110

17. Ibara ya 110 inafanyiwa mabadiliko katika ibara ndogo ya (5) kwa kuingiza mara baada ya maneno "Maadili ya Kazi ya Jaji" maneno "au Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma;"

18. Katiba inafanyiwa mabadiliko kwa kuingiza mara tu baada ya ibara ya 131 sehemu ifuatayo:—

"SEHEMU YA PILI

SEKRETARIETI YA MAADILI YA VIONGOZI WA UMMA

Sekretarieti ya Maadili

Kuweka upya sehemu ya Pili ya Sura ya Sita

132.—(1) Kutakuwa na Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma ambayo itakuwa na mamlaka ya kuchunguza tabia na mwenendo wa kiongozi wa umma yeyote kwa madhumuni ya kuhakikisha kwamba masharti ya Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma yanazingatiwa ipasavyo.

(2) Kwa madhumuni ya ibara hii, maana ya kiongozi wa umma na masharti ya maadili ya viongozi wa umma itabidi ifahamike kwa mujibu wa masharti ya Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma au masharti ya sheria nyingine yoyote iliyotungwa na Bunge kwa kadri masharti hayo yanavyohusika na suala la uongozi na ufafanuzi wake.

(3) Sekretarieti ya Maadili itakuwa na Kamishna wa Maadili na wafanya kazi wengine ambao idadi yao itatajwa na Sheria iliyotungwa na Bunge.

(4) Bunge litatunga Sheria itakayoainisha misingi ya Maadili ya Viongozi wa Umma itakayozingatiwa na watu wote wanaoshika nafasi za madaraka zitakazotajwa na Bunge.

(5) Misingi ya Maadili ya Viongozi wa Umma:—

(a) itafafanua nafasi za madaraka ambazo watu wenye kushika nafasi hizo watahusika nayo;

(b) itawataka watu wanaoshika nafasi fulani za madaraka kutoa mara kwa mara maelezo rasmi kuhusu mapato, rasilimali na madeni yao;

(c) itapiga marufuku mienendo na tabia inayopelekea kiongozi kuonekana hana uaminifu, anapendelea au si muadilifu au inaelekea kukuza au kuchochea rushwa katika shughuli za umma au inahatarisha maslahi au ustawi wa jamii;

(d) itafafanua adhabu zinazoweza kutolewa kwa kuvunja Misingi ya maadili;

(e) itaelekeza taratibu, madaraka na desturi zitakazofuatwa ili kuhakikisha utekelezaji wa maadili;

(f) Itaweka masharti mengine yoyote yanayofaa au ambayo ni muhimu kwa madhumuni ya kukuza na kudumisha uaminifu, uwazi, kutopendelea na uadilifu katika shughuli za umma na kwa ajili ya kulinda fedha na mali nyinginezo za umma.

(6) Bunge laweza kwa sheria kuweka masharti ya mtu kufukuzwa au kuondolewa kazini kutokana na kuvunja maadili ya viongozi, bila ya kujali kama kazi hiyo ni ya kuchaguliwa au kuteuliwa.

Kufanya mabadiliko katika ibara ya 144

19. Ibara ya 144 ya Katiba inafanyiwa mabadiliko katika ibara ndogo ya (2) ya ibara hiyo, kwa kuingiza mara tu baada ya maneno "au kwa sababu ya tabia mbaya "au kwa kuvunja masharti ya Sheria ya Maadili ya Viongozi wa Umma.

Imepitishwa katika Bunge tarehe 2 Mei, 1995.

Katibu wa Bunge

Imepigwa Chapa na Mpigachapa wa Serikali, Dar es Salaam—Tanzania